

Türkmen Kültüründe At

Tuna BEŞEN DELİCE

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE

Email: tunabesen@hotmail.com

Özet

Atlar, Türklere bozkırlarda hız ve hareket kabiliyeti sağlamıştır. Tarih boyunca farklı coğrafyalarda savaş kabiliyetleri ve at binme becerileri sayesinde yerleşik toplumlar karşısında başarılı olmuşlar, şartlar zorlaştığında atlarına binerek elverişli topraklara göçmüşlerdir. Atın gücünden ve hızından olduğu kadar etinden ve sütünden de faydalanmışlardır. Toylarda, bayramlarda atlarla yarışmışlar, oyunlarını bile at üstünde oynamışlardır. Bu da atın siyasi, medeni, iktisadi, sosyal ve kültürel her alanda Türkler için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. At, tarih boyunca Türklerin hayatının merkezinde yer almıştır. Öyle ki, eski Türklerin ceza kanununa göre isyan, ihanet, adam öldürme, zina suçlarının yanı sıra bağı bir atı çalma suçu da ölümle cezalandırılmıştır.

Günümüz Türk coğrafyasında da –özellikle Orta Asya coğrafyasında- at hala eski önemini yitirmemiştir. Türkmenler için at o kadar kıymetlidir ki at figürü Türkmenistan devlet armasında yerini almıştır ve Nisan ayının son pazarı at bayramı olarak kutlanmaktadır. Dünyanın en özel at cinslerinden biri olan Ahal-Teke atlarının vatanı da Türkmenistan'dır. Söz varlığında da at, önemli bir yere sahiptir. Bu bildiride de hem dil hem de dil dışı göstergeler takip edilerek Türkmenlerin sosyal ve kültürel hayatında atın yeri ve önemi tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkmenistan, at, kültür

Horse in the Turkmen Culture

Abstract

Horses have provided speed and mobility for Turkish people in steppes. Through war capability and skills of riding horse they were successful against resident communities in different geographies throughout history and when circumstances became difficult they migrated to convenient land riding horses. They benefited from horse's milk and meat as well as its power and speed. In feast and festivals they compete with each other using horses, even if they played on horseback. This indicates that horses were how important for Turks in the political, civil, economic, social and cultural fields. Horse was located in the center of the lives of Turks throughout history. Such that, robbing a horse conneted was capital offence as well as rebellion, treason, murder, adultery according to the criminal law of the former Turks. Horse still has not lost its importance in the present Turkish regions, especially Central Asian geography. Horse is so important for Turkmens that horse figure has taken place in the state coat of arms of Turkmenistan and the last sunday in April is celebrated as a feast in Turkmenistan. Ahal-Teke which is most exclusive horse breed of the word is brought up in Turkmenistan. Horse has also an important place in the vocabulary. In this work, it would be determine horse's important in social and cultural life of Turkmens as following both language and non-language indicators.

Keywords: Turkmenistan, horse, culture

Giriş

“Atın ehlileştirilmesi ve atlı çoban kültürünün ortaya konması ilk olarak Türklere bağlanabilir. İnsanlık tarihinde ulaşılan bu başarı, kavimlerin ve diğer kültürlerin gelişmesinde fevkalade neticeler doğurmuştur: Tarihi bağlantıların gösterdiği gibi büyük devlet esası için gerekli şartlar ancak bu sayede belirebilmiştir.” diyen W. Koppers ve onunla aynı düşüncede olan F. Flor ve W. Shimidt’in (Kafesoğlu, 1996: 208) bu tezlerine karşı tez geliştiren bilim adamları varsa da birçok imparatorluk ve devlet kurmuş Türkleri tarih sahnesinde hep at üzerinde görmekteyiz. Türklerin at binmedeki mahareti onu bozkırın hakimi yapmıştır. Çok küçük yaşlarda binmeyi öğrendiği atıyla kazandığı hareket kabiliyeti sayesinde galip geldiği savaşlarla dünya siyasi haritasını yeniden ve yeniden çizebilmiştir. Birçok Batılı tarihçinin barbar-göçebe diye nitelendirdiği Türkler, doğuştan süvari özelliği ve olağanüstü devlet kurma kabiliyeti (Rasonry, 1971: 4) sayesinde asırlar boyu tarih sahnesinde dünya tarihini değiştirecek büyük roller oynamışlardır.

Uzun sözün kısası, Türkler, atlarıyla tarih yazarken bu asil hayvana zengin dil ve kültür birikimleri içinde de önemli bir yer vermişlerdir. At ve atçılıkla ilgili birçok sözcük, atasözü ve deyim dilde yerini almış; at ve atçılık üzerine birçok eser yazılmıştır.

At kültürü, günümüz Türkiye’inde her ne kadar unutulmaya yüz tutmuşsa da Azerbaycan’dan yukarıdaki müstakil ya da yarı müstakil Türk devletlerinde at ve atçılık halen eski önemini yitirmemiştir ve at kültürü canlı bir şekilde devam etmektedir.

Bu çalışmada da Oğuz Türklerinden biri olan Türkmenlerdeki at kültürünü yaşayan kültür öğeleri ve dildeki göstergeler yardımıyla anlatılacaktır. Türkmenler, at kültürünü diğer Oğuz boyları içinde en iyi korumuş olması ve ata yaklaşımı Kuzey ve Doğu Türklerininkinden daha farklı olması dolayısıyla bu çalışmaya konu olmuştur.

Türkmenlerde Atın Önemi

“Türkmenler yorulup usanmadan, durup dinlenmeden mütemadiyen atları ile meşgul olurlar. Atına gözü gibi bakar ve sağlığına son derece ilgi gösterirler. Attan düşmüş ve oldukça yaralanmış bir Türkmen görmüştüm. Adam güç bela atının yanına sürünmüş, düşmanın eline geçmemesi için canı gibi sevdiği hayvanın ön ayaklarındaki damarları kesmişti.” (Blocqueville, 2000: 70-71). Bu sözler, 1860 yılında fotoğrafçılık yapma göreviyle İran ordusunda bulunan Fransız subay Henri de Couliboeuf de Blocqueville’in basılmış anılarında yer almaktadır. Zengin ve soylu bir aileden olan Blocqueville şöhret ve para için katıldığı İran ordusunun Merv’de Türkmen akıncılar tarafından mağlup edilmesi sonucu esir düşmüş ve on dört ay boyunca Türkmenlerle yaşamak zorunda kalmıştır (Blocqueville, 2000: IX). Mecburi misafirlik döneminde Türkmenlerin gelenek ve göreneklerini, günlük yaşantılarını ve kültürel değerlerini gözlemlene fırsatı bulan bu esir subayın hatıratında Türkmenlerin atlarını hiçbir zaman bütün kuvvet ve kudretini sarf ettirecek tarzda yormadıkları, çapula çıkan Türkmen’in yanına aldığı erzak heybesinin bir tarafına kendi azığını diğer tarafına atının yemini koyduğu, yarışlarda kazanacağını bilse bile hiçbir binicinin atını boş yere yormamak için iki veya üç yarıştan fazlasına katılmadığı bilgileri yer almaktadır (Blocqueville, 2000: 60-70). Blocqueville’in bu anlattıkları, atın Türkmenlerin gözündeki değerini göstermesi bakımından önemlidir. Yaklaşık 200 yıl öncesindeki bu durum günümüzde de çok değişmemiştir. Her Türkmen’in bir atı olmasa da at, her Türkmen için çok kıymetlidir. Anadolu’ya geçen Selçukluların Hazar denizinin güney doğusunda bıraktıkları ve günümüz Türkmenistan

Cumhuriyeti'nde yaşayan Türkmenler için at, ailenin bir üyesi gibidir. Tarih boyu başlarından geçen savaş, katliam, düşman baskınları esnasında yanında onun sadık yardımcısı atlar vardır. Türkmenler, bir kader yoldaşı olarak gördükleri ata sadece sevgi ve özen göstermekle kalmaz onun saygı gösterilmesi gereken, hayranlık uyandıran bir varlık olduğuna da inanır (Odekov, 2011: 202).

Dil ve Edebiyatta At

Ünlü Türkmen dilci Yusuf Azmun, Türkmenlerin ata verdiği değeri anlatırken atalarının damızlık at öldüğünde onu saygıyla defnetmeleri gerektiğini çocuklarına öğütledikleri örneğini verir ve ekler: “Diğer birçok Türk boyunda at eti yemmesine karşılık Türkmenler at eti yemezler.” (Azmun, 2015: 216). Gerçekten de Kuzey ve Doğu Türklerinin geçmişten gelen at eti yeme kültürü Oğuz Türklerinde görülmemektedir. Buradan at eti yemenin atın önemsenmediği için yenildiği sonucu çıkmasın; aksine, çok eski tarihlerde Türkler, atı kutsal ve değerli gördükleri için tanrılara hediye olarak sunmuşlar, dini törenlerde at etini tercih etmişlerdir (Doğan, 2006: 136).

Yine Türkmenlerin “akıllı” sözcüğüne karşılık kullandıkları *parasatlı* sözcüğünün Arapça’da “at” için kullanılan *fârās* kökünden geldiği görülmektedir. Türkmencede kullanılan *sıyasat* sözcüğünün Arapça karşılıklarından birinin “hayvanlara terbiye vermek, onlara iyi bakmak” olduğu görülür. “Hayvanlara, özellikle de atlara bakan adam”lara verilen Arapça *sa:’is* sözcüğü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Türkmen Türkçesinde de *seyis* şeklinde kullanılmaktadır (Azmun, 2015: 216). Bu da yine “at” kültürünün dile yansımaları olarak kaydedilebilecek örneklerdendir.

Bunların dışında söz varlığında at ile ilgili onlarca sözcük bulunmaktadır (TDG, 1962).

ağızzırık:	Gem.	gursakça:	Atın göğsüne takılan gümüş süs eşyası.
alaşa:	Cins at ile cins olmayan atın çiftleşmesiyle ortaya çıkan melez at.	gündüşmez:	Atın toynağının arkasındaki çukur yer.
arkalan-:	Eyerlemek.	gövüsbent:	Atın göğsüne takılan gümüş kaplı yassı kayış.
atbakar:	Seyis.	gözlük:	Sinek vb. hayvanlardan korunması için atın gözünün üzerinden takılan saçaklı kayış.
atçapar:	Jokey.	gursakça:	Atın göğsüne takılan gümüş süs eşyası.
atçılık:	Atçılık.	horda:	Atın ayaklarının iç yüzündeki gibi kuru yara.
atgaytarım:	uzun mesafe.	hokran-:	At kişnemesinin bir türü
athana:	At ahır.	gır:	Grimsi at rengi.
atkeçe:	Atın sırtına serilen keçe.	gürmetop:	Şenliğin sonunda yapılan bir tür at yarışı.

atlı:	Atlı.	irişme:	Geme bağlanarak atın önünden dönen zincir.
atyatak:	At ahır.	kelleki:	Atın başına takmak için özel olarak yapılan kayış.
aylav:	Hipodrom.	kemençe:	Keman çalmak için atın kuyruk kılı gerilmiş küçük sopa.
basrık:	Atın üstünü bastırmak için kullanılan keçe.	kişne-:	Kişnemek.
bedev:	Kıymetli bir at cinsi.	loñkuldı/ löñküldi:	Atın ön ve arka ayaklarını peş peşe atarak yürüme şekli.
bilçeki:	Atın eyerini sıkılaştırmak için karnının altından takılan ip.	nal:	Nal
çapıksuvar:	Jokey.	nalla-:	Nallamak
çapışık:	At yarışı.	noğta:	Gem
çul:	Atın üstüne örtülen örtü.	övüsdirmek :	Atın önünü attırarak sürmek.
dabırdı:	At hızlı koşturulduğunda çıkan ses.	öñürdik:	Atın ön ayaklarını çift atarak arka ayaklarını da yorgalayarak koşması.
daraş-:	Yakın ara at sürmek.	paytun:	Fayton.
debse-/ debsile-:	Atı mahmuzlamak.	sağrı:	Sağrı
dor:	Kızıl sarı at rengi.	seyis:	Atı yarışa hazırlayan kişi.
eyerle-:	Eyerlemek.	seyisle-:	Atı yarışa hazırlamak.
gañtar-:	Atın uyanını eyerin önünden takıp boynunu gayşarıp bırakmak.	seyishana:	Yarışa hazırlanan atların bakıldığı yer.
gaşav:	Kaşığı	sekil:	Bazı atların (keçinin, oğlağın) bacaklarının diz altındaki beyaz yeri.
gezer:	Atın yorga yürüyüşüne benzer bir yürüyüş.	säkdir-:	Atın iki ön ayağını attırarak sürmek.
gıyal:	Atın bütün cinslerinin özelliklerini kendinde taşıyan at.	säpçet-:	Atı sert sürmek.
gorğun:	Atın aynı anda bir ön ve bir arka ayağını yere basarak yürümesi.	tulpar:	Atın “tokgaca” küçük “tohumu”
gövüsbent:	Atın göğsüne takılan gümüş kaplı yassı kayış.	uyan:	Gem

gözlük:	Sinek vb. hayvanlardan korunması için atın gözünün üzerinden takılan saçaklı kayış.	yeñselik:	Gemin atın kulaklarının arkasından geçen kayışının adı.
		yorğa:	Atın ön ve arka sağ ayakları birlikte ve ön ve arka sol ayakları birlikte atarak yürüme şekli.

“At”ın Türkmen kültüründeki yerini en iyi gösteren dil malzemeleri atasözleridir. Atasözleri geçmişten geleceğe bırakılmış olan tecrübe mirasları olduğundan bu dil hazinesinde “at” sözcüğünün ele alınış biçimi bize Türkmen halkının “at”a bakışını anlatır.

Kaşgarlı Mahmut’un “At Türkün kanadıdır.” sözü (Doğan, 2006: 38) Türkmenlerde *At adamıñ ganatı* “At insanın kanadıdır.” atasözünde yaşamaktadır. Türkmenlere göre at saygıdeğer bir hayvandır ve ona değer vermek gerekir: *At dostı, ata dostı, At saklamak han saklamak* “Ata bakmak hana bakmaktır.”, *At yerine eşek dañma* “Atın yerine eşek bağlama.” (Gökçimen, 2005: 201), *Yigidiñ miradı atdır, at saklamak döwletdir.* “Yiğidin muradı attır, at bakmak şanstır.” (s. 204) atasözleri bu fikri desteklemektedir.

Türkmenlerin atların akıllı olduğuna ve onların da bizler gibi tecrübe edinebildiklerine inandıklarını *At iymeyän acı otdan ne peyda* “Atın yemediği acı ottan ne fayda gelir?” *At üstüne müneni tanar* “At üstüne bineni tanır.”, *At eyesini basmaz* “At sahibini çiğnemez.” (s. 201), gibi atasözlerinden anlıyoruz.

Bir ata sahip olmanın ayrıcalık olduğunu *Atasız oğlan atsız oğlan* “Atasız oğlan, adsız oğlandır.”, *Atı yoğun adı yok* “Atı olmayanın adı yoktur.” (s. 202) atasözlerinde görüyoruz.

Türkmenler için ata ve bahşı (ozan) çok değerlidir. Atasözlerinde de bu kavramların sürekli at ile birlikte anıldığı görülmektedir: *Bagşı bilen yağşı atıñ belli bayrağı bolmaz* “Ozan ile iyi atın ödülü belli olmaz.”, *Atañ barka dost gazañ, atın barka yol* “Baban varken dost kazan, atın varken yol.” (s. 204), *Ertir tur atañı gör, atañdan soñ atıñı* “Sabah kalk, babanı gör; babandan sonra atını.” (s. 205).

Hayata dair öğütler verirken de at bir aracı unsurdur: *Doğan bilen sövdalaşma, dost bilen at goşma* “Kardeşinle ticaret yapma, dostunla at koşturma.”, *Dul gözi bilen ayal alma, piyada gözi bilen at* “Dul gözüyle hanım alma, piyade gözüyle at.” (s. 204).

Yine hayat tecrübelerini özetlerken de at dörtnala hizmetlerindedir: *At münmedik at münse çapa-çapa öldürer, don geymedik don geyse kaka-kaka toz durar.* “At binmeyen at binse koştura koştura öldürür, elbise giymeyen elbise giyse vura vura eskidir.” (s. 206), *Tay azgını yorga bolar, er azgını molla* “Tayın azgını yorga olur, erkeğin azgını molla.” (s. 210).

Türkmenler, Türk kültüründeki en önemli değerlerden “at, avrat, silah” üçlemesindeki at ve kadını birlikte atasözlerinde çokça kullanmışlardır. Bu atasözlerinde atı hanımlarıyla eş değer gördükleri anlaşılmaktadır: *Yağşı ayal, yağşı at gülmezden öñ güldürer; yaman ayal, yaman at ölmezden öñ öldürer* “İyi kadın, iyi at gülmeden önce güldürür; kötü kadın, kötü at ölmeden önce öldürür.” (s. 210), *Atıñ yaman bolsa armanıñ gider, ayalıñ yaman bolsa mihmanıñ* “Atın kötüyse rahatın kaçar, karın kötüyse misafirin.” (s. 206), *Orta yolda atıñ durmasın, orta yaşda hatınıñ ölmesin* (s. 204), *Atıñ yaman bolsa satıp gutularsıñ, ayalıñ yaman bolsa niçik gutularsıñ* “Atın kötü ise satıp kurtulursun, karın kötüyse nasıl kurtulursun.” (s. 209).

At ile yiğitlik, at ile er adam atasözlerinde ayrılmaz ikilidir: *Atdır yigidiñ yoldaşı* (s. 201), *Aya gerim gerek, yiğide dost* “Ata mesafe gerek, yiğide dost” (s. 209), *Er garrar, at garramaz; at garrar, yol garramaz*. “Er yaşlanır, ar yaşlanmaz; at yaşlanır, yol yaşlanmaz.” (s. 200), *Yigide girat, gıza da sıpat* “Yiğide kır at, kıza da güzellik gerektir.”, *Yigit yüreği giñ gerek, bedev ata sın gerek*. “Yiğide geniş yürek, bedev ata bakmak gerek” (s. 205).

Atasözlerinde iyi atın tarifleri ve ata nasıl bakılacağına dair bilgiler de yer alır: *At basışından belli, er bakışından* (s. 210), *İyimli at armaz, ayavlı don tozmaz* “Yiyen at yorulmaz, özenle bakılan elbise kirlenmez” (s. 207).

Türkmenlerin en önemli şairi Mahtumkulu'nun şiirlerinde at hep yiğitle birlikte yer alır ve yiğit olmanın ilk şartı iyi bir bedev atının olması gerektiğidir:

Atı Gerek

At gazanar goç yigidiñ
Ovval bedev atı gerek.
Gelene garşı çıkmğa
Yağşı muhubbeti gerek.

Tapmas Sen

Yigit bolsañ gezgil yağşı at bilen,
Bedev münüp, gezgil perizat bilen,
Ömrüni ötürğil cemaat bilen,
Mescidi yıkılsa, mährap tapmas sen.

Reftarıdır

Yiğit gönlüne sığınan,
Atıñ görkü reftarıdır.
İle-ulusa hoş gelen-
Aş, gılıç, er güftarıdır.

Atı Gerek

Ad kazanacak koç yiğide,
Evvel bedev at gerek.
Geleni karşılamaya,
Güzel muhabbet gerek.
(Mağtımğulı, 1992: 92)

Bulamazsın

Yiğit isen gez iyi at ile,
Bedeve binip gez peri kızı ile,
Ömrüni geçir cemaat ile,
Mescidi yıkılsa mihrap bulamazsın.
(Mağtımğulı, 1992: 93)

Reftarıdır

Yiğit gönlüne sığınan,
Atın güzelliği reftarıdır.
Ele, millete hoş gelen,
Aş, kılıç, er güftarıdır.
(Mağtımğulı, 1992: 90)

Merasimlerde At

Türkmen düğünlerinde –günümüzde bu adetler daha ziyade köylük yerlerde uygulanıyorsa da- gelin alma deveyle yapılır. Üç deve gelin ve gelinin akrabaları için düğün yerinde hazır tutulurken damat tarafının erkekleri düğün alayını korumak amacıyla at üzerinde gruba eşlik ederler (Odekov, 2011: 148). Ayrıca düğün merasimlerinde nikâh kıyıldıktan sonra at yarışları yapılır (Sağlık Şahin, 2006: 79).

Türkmenistan’da Nevruz bayramında at üzerinde gerçekleştirilen oyunlar oynanır; at yarışları yapılır. Diğer milli bayramlarda yapılan geçit törenlerinde de atlar her zaman en önde yerlerini alırlar.

Ahal-Teke Atları

XI.-XIII. yüzyıl kaynaklarında Selçuklu boylarının savaş atlarının sert tırnakları, uçan bir kartal gibi çevik ve hızlı hareketleriyle hayranlık uyandırdıkları anlatılmaktadır. Türkmenlerin bu atlara “yuğruk at” veya “çapar at” dedikleri, Türkmen atlarının cüsse ve cins bakımından farklı olmaları dolayısıyla da bu atların çok yüksek değerlere satıldığı yine bu kaynaklarda belirtilmektedir. Hatta XII. yüzyıl şairlerinin bu atların koşusunu “rüzgar hızı” ve “deniz dalgalanması” tasviriyle şiirlerine aktardıkları görülmektedir (Agacanov, 2003: 137). Günümüzde de Ahal-Teke adı verilen at cinsi Türkmen coğrafyasının en kıymetli atı olarak bilinmektedir.

Türkmenler, Köpetdağ eteklerinde yapılan arkeolojik kazılarda çıkarılan buluntuları delil göstererek Ahal-Teke atlarının tarihinin MÖ 5000 yılına kadar götürülebildiğini iddia ederler. Zarafeti ve güzelliğiyle eşi benzeri olmayan Ahal-Teke atları “Cennet Atları”, “Parsiyanın Altın Atları” ve “Nusay’ın Uçan Kanatları” sıfatlarıyla vasıflandırılmaktadır (Lachyn, 2012: 14).

Ahal-Teke atlarının başları güzel, kulakları uzun ve hareketli, gözleri ise badem gibidir. Bu atların nadiren de olsa mavi gözlülerine rastlanır. Yeleleri ve kuyruğu olması gerektiği kadar seyrek, göğsü ensiz ve düz, bedeni ve bacakları ince ve uzundur. Ahal-Teke atları sahiplerine sadıktır; yabancıardan uzak dururlar. Bu atlar, zor şartlar altında az miktarda su ve yemle uzun mesafeler kat edebilirler; aynı zamanda çok da hızlıdırlar. Ahal-teke atlarının en değerlisi parlak altın renkli olanıdır (s. 15).

Düğünlerin şölenlerin bezeği olan Ahal-Teke atları, Türkmen toplumunda özel bir yere sahiptir. Arkeolojik kazılarda rastlanan altın ve gümüş takılarla süslenerek gömülmüş atlar, insanların ata duydukları saygıyı göstermektedir (s. 17). Günümüzde de atların koşumları altın, gümüş ve değerli taşlarla süslenmektedir. Bir kadının sahip olabileceğinden daha fazla mücevheri bir atın üzerinde görmek mümkündür.

Türkmenistan’da bağımsızlıktan sonra Ahal-Teke atlarının soyunun korunması ve çoğaltılması üzerine devlet politikaları oluşturulmuştur. Türkmenistan, At Bakanlığının olduğu tek ülke olma özelliğine sahiptir. Aynı zamanda Nisan ayının son Pazar günü de milli bayram olarak “At Bayramı” kutlanmaktadır. Bu da sadece Türkmenistan’da kutlanan bir bayramdır (<http://blog.milliyet.com.tr/at-bayrami/Blog/?BlogNo=404053>, Mayıs 2015). Bu bayramda at yarışları düzenlenir ve en güzel Ahal-Teke atını seçmek için yarışma yapılır.

Günümüzde en güzel Ahal-Teke atları Aşkabat yakınlarındaki Aşkabat etrafı Saparmurat Türkmenbaşı Harası’nda yetiştirilmektedir. Bu hara, 1923 yılında Aşkabat dışında bulunan Birkov’da kurulmuş ve Ahal-Teke atlarının en güzelleri buraya toplanmıştır. (Çınar, 2015: <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=357972>)

Her bahar ve güz mevsiminde büyük at yarışları tertip edilir. Burada kazanan atlar dünya çapındaki yarışmalara katılır. Özellikle kısa mesafede çok hızlı olan Ahal-Teke atları, katıldıkları yarışmaların hemen hemen hepsinden madalyayla dönmektedirler.

Sonuç olarak, Türkleri Orta Asya'dan çıkarıp diğer kıtalara taşıyan, onların savaşçı kimliklerinin ayrılmaz bir parçası olan “at” Türkmen kültüründe özel bir yere sahiptir. Asırlar boyunca konar-göçer yaşam tarzı sürdürmüş olan Türkmenler, atlarıyla savaşmış, toyda, bayramda atlarıyla eğlenmiştir. Atlar, bozkırın zor şartlarında Türkmen'in yükünü hafifletirken Türkmen de bu asil hayvanı verdiği değerle hep yüceltmıştır. Öyle ki Türkmenistan'ın devlet armasında bile at motifi yer almaktadır.

At, Türkmenlerin söz varlığında zengin dil hazinesinin en önemli gösterenlerinden biri olmuş; yiğitliğin sembolü, sahip olunabilecek en değerli dünya malı olarak görülmüş; edebiyatta da kahramanlık sembolü, yiğidin can yoldaşı rolüyle en çok kullanılan motiflerden biri olmuştur.

Ahal-Teke atları Türkmenlerin en kıymetli at cinsidir. 5000 yıllık bir geçmişi olduğu söylenen bu at türü günümüzde koruma altındadır ve sadece Türkmenistan'da olan At Bakanlığınca Ahal-Teke atları, soyları korunarak çoğaltılmakta ve atçılığın gelişmesi için devlet politikaları oluşturulmaktadır.

Günümüzde Türkmenler diğer Oğuz Türklerinden at ve atçılığı günlük hayatta hâlâ hayatlarının merkezinde tutmalarıyla, Kuzeydeki Türklerden ise bu değer verdiği hayvanı asla bir gıda malzemesi olarak görmemesiyle ayrılmaktadır.

KAYNAKLAR

AGACANOV, S.G. (2003) *Oğuzlar*, Selenge Yay., 2. bs., İstanbul.

AZMUN, Yusuf (2015) “Atoglan mı ya-da Çapıksuvar? Türkmen At medeniyeti bilen Bağlanmışlı Söz”, *Teke Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Türkiy. Sayı 4/1, ss. 214-235.

BİRAY, Himmet (1992) *Mahtumkulu Divanı*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

BLOCQUEVILLE, Henri de Couliboeuf (2000) *Türkmenler Arasında*, Çev. Rıza AKDEMİR, Kültür Bakanlığı Yay.

ÇINAR, Ali Abbas (2015) <http://www.tarihtarih.com/?Syf=26&Syz=357972>.

DOĞAN, Orhan (2006) *Bozkır Kavimlerinin Kültür ve Mitolojilerinde At*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Ankara.

GÖKÇİMEN, Ahmet (2005) “Türkmen Atasözlerinde At”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 25, Erzurum, ss. 199-212.

HAMZAYEV, M.Y. vd. (1962), *Türkmen Diliniñ Sözlüğü*, İlimler Akademiyası Neşriyatı, Aşgabat.

KAFESOĞLU, İbrahim (1996) *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi yay., 14. bs., İstanbul.

KÜRENOV, Sapar; GÜMÜŞ, Muhittin (1995) *Türkçe Açıklamalı Türkmen Atasözleri*, Engin Yay., Ankara.

LACHIN (2012) “Ahal-Teke Bedevleri”, *Lachin Türkmenistan Inflight Turkmenhovayolları Bork Bukleti*, ss. 12-25.

Magtımğulı (1992) *Magtımğulı Şıgırlar I*, Türkmenistan İlimlar Akademiyası Magtımğulı Adındaki Edebiyat İnstitutı, Türkmenistan Yay., Aşgabat.

ODEKOV, R.V. (2011) *Türkmen Gelenek ve Görenekleri*, Çev. Murat İLLİ, Ankara.

RASONYI, Lazlo (1971) *Tarihte Türklük*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara.

SAĞLIK ŞAHİN, Selcen (2006) “Türkmen Düğün Geleneği”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Ankara, C. 3, S. 2, ss. 71-85.

<http://blog.milliyet.com.tr/at-bayrami/Blog/?BlogNo=404053>, Mayıs 2015